

Transaksiyonel Analiz Kuramı Kapsamında Bir Film İncelemesi: Kış Uykusu

A Movie Review in the Scope of Transactional Analysis Theory: Winter Sleep

Zehra SU TOPBAŞ^[1] Nuray ŞİMŞEK^[2]

Başvuru Tarihi: 5 Nisan 2023

ÖZ

Kabul Tarihi: 2 Eylül 2023

Transaksiyonel Analiz (TA) bireylerin davranışlarını ve iletişim biçimlerini anlamak adına kapsamlı bir yaklaşım olarak görülmektedir. Kurama ait kavramların bir kısmını günlük hayatta fark etmek ve somutlaştırmak kolay olsa da, kuramın bazı soyut kavramlarını anlamak adına Kış Uykusu filminde yer alan örneklerin yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada Kış Uykusu filmi doküman inceleme yöntemi ile analiz edilmiştir. İlk olarak film araştırmacılar tarafından bağımsız olarak birer kez izlenmiş, olası örnek sahneler gruplanmıştır. Araştırmacılar tarafından ilgili sahneler tekrar izlenmiş ve TA yaklaşımına göre örnekler not edilmiştir. Araştırmacılar örneklere ilişkin görüşlerini tartışmış ve görüş birliğine varmışlardır. Filmde yer alan sahnelerden kurama ait Ego Durumları, Transaksiyonlar, Temas İletileri, Zamanı Yapılandırma, Yaşam Pozisyonları ve Senaryo Analizi kavramlarına ait örnekler bulunmuştur. Sonuç olarak Kış Uykusu filmi TA yaklaşımı kavramlarına dair unsurlar bulunduran bir eserdir. Eser, kuramın özellikle Oyun Analizi, Temas İletileri ve Senaryo Analizi gibi anlaması görece zor olan kavramlarını somutlaştırmak adına eğitim uygulamalarında kullanılabilir. Eğitim içeriğinde TA yaklaşımı bulunan lisans ve lisansüstü programlarda Kış Uykusu filminin izlenmesinin ve kuram kapsamında tartışılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *transaksiyonel analiz, film, iletişim, doküman analizi*

Received Date: April 5, 2023

ABSTRACT

Accepted Date: September 2, 2023

Transactional Analysis (TA) is seen as a comprehensive approach to understand individuals' behaviors and communication styles. Although it is easy to realize and concretize some of the concepts of the theory in daily life, it is thought that the examples in the movie Winter Sleep will be useful in order to understand some abstract concepts of the theory. In this study, Winter Sleep was analyzed by document analysis method. First, the film was watched independently by the researchers once, and possible sample scenes were grouped. The relevant scenes were watched again by the researchers and the examples were noted according to the TA. The researchers discussed their views on the samples and reached a consensus. From the scenes in the movie, examples of the concepts of Ego States, Transactions, Strokes, Time Configuration, Life Positions and Scenario Analysis were found. Winter Sleep is a movie that contains elements of TA approach. The movie can be used in educational applications to embody the concepts of theory that are relatively difficult to understand, especially Game Analysis, Strokes and Scenario Analysis. It is thought that it will be useful to watch the movie Winter Sleep and discuss it within the scope of theory in undergraduate and graduate programs that have TA approach in the education content.

Keywords: *transactional analysis, movie, communication, document analysis*

Atıf
Cite
Su Topbaş, Z., & Şimşek, N. (2023). Transaksiyonel analiz kuramı kapsamında bir film incelemesi: Kış uykusu. *Humanistic Perspective*, 5 (3), 1026-1048. <https://doi.org/10.47793/hp.1277679>

^[1] Arş. Gör. | Erciyes Üniversitesi | Sağlık Bilimleri Fakültesi | Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği | Kayseri | Türkiye | ORCID: 0000-0001-7211-9850 | zsutopbas@erciyes.edu.tr

^[2] Doç. Dr. | Erciyes Üniversitesi | Sağlık Bilimleri Fakültesi | Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği | Kayseri | Türkiye | ORCID: 0000-0003-2325-791X

GİRİŞ

Filmler, konusu insan olan sanat ürünleri olarak insana dair çok fazla unsur bulundurmaktadır. Dolayısıyla filmlere konu olan karakterlerin algıları, iletişim biçimleri ve davranışları bu filmleri izleyen alan uzmanları tarafından değerlendirilebilmektedir. Bu anlamda pek çok filmde yer alan farklı karakterler, çeşitli bilimsel makalelerde farklı psikoloji kuramlarına göre incelenmiştir (Düşgör ve vd., 2021; Yıldız, 2017). Özellikle gerçekçi bir yaklaşımla geliştirilen filmler, toplum içerisinde var olan, “sıradan” insanın durumlarını ele almakta ve bir olay örgüsü ile işlemektedir (Aslan, 2013). Gerçek dünyayı, sıradan karakterlerin günlük hikayelerini, iletişim biçimlerini ve çatışmalarını yalın bir şekilde aktaran yönetmenlerden biri de Nuri Bilge Ceylan olarak bilinmektedir. Yönetmenin eserlerinde yer alan karakterlerin, günlük hayatta da var olabilen insanlar olduğu, düşünce, davranış ve algı biçimlerinin kendi psikolojik durumlarına göre tutarlı olduğu görülmektedir. Bu anlamda yönetmenin filmlerinde yer alan karakterlerinin psikoloji kuramlarına göre değerlendirilmesinin olanaklı olduğu kadar da yararlı olduğu düşünülmektedir. Özellikle, Nuri Bilge Ceylan’a ait olan Kış Uykusu (2014) filmine bakıldığında, film karakterlerinin davranış ve iletişim biçimleri açısından Transaksiyonel Analiz (TA) yaklaşımı ile değerlendirmenin mümkün olduğu görülmektedir. Kış uykusu filminde yer alan örneklere bakıldığında ise bu filmin TA yaklaşımına göre ele alınan adeta kaçınılmaz olduğu düşünülmektedir.

Transaksiyonel Analiz’in (TA) temelleri Eric Berne tarafından atılmıştır. Transaksiyon kelimesi, “iletişim” ve “diğerleri ile etkileşim” anlamını taşımaktadır (Berne, 1961). Kuram bireylerin gelişim ve psikolojik yapılarına ilişkin çeşitli kavramlara sahip olmasının yanı sıra iletişim biçimleriyle de ilgilenmektedir. TA yaklaşımı bu bakımdan hem bir kişilik hem de bir iletişim kuramı olarak bilinmektedir (Johnsson, 2011). Kurama ait kavramların davranışla ve iletişimle ayırt edilebilmesi kuramı anlaşılır kılmaktadır. Bununla birlikte kurama ait bazı kavramların somutlaştırılması adına verilebilecek örneklerin yararlı olacağı varsayılmaktadır. Bu çalışma kapsamında, karakterlerin kurama ait bir terim olan “ego durumları” çerçevesinde değerlendirilmesine olanak tanıyan ve karakterlerin iletişim biçimlerini net bir şekilde yansıtan Kış Uykusu filminin TA yaklaşımı bağlamında değerlendirilmesi ve kurama ait kavramların filmde örneklerle zenginleştirilmesi amaçlanmıştır. İlgili literatür incelendiğinde TA yaklaşımına göre farklı filmleri inceleyen çalışmalar olduğu görülse de TA yaklaşımı bağlamında Kış Uykusu filmini inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır (Çelikel, 2021; Zengin, 2019). TA kuramının temel kavramları için filmde yer alan sahnelerden somut örnekler verilmesinin kuramın anlaşılması adına literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Transaksiyonel Analizin Temelleri ve Felsefesi

Psikanaliz ekol kökenli olan Berne "*Grup Terapisinde Yeni Bir Yaklaşım*" isimli makalesi ile kendi kuramını oluşturmuştur (Akkoyun, 2007). Berne her ne kadar psikanaliz kökenli olsa da TA yaklaşımının insan doğasına bakışı ve insan ilişkilerine yaptığı vurgu nedeniyle kuramın psikanalizden oldukça farklı olduğu görülmektedir. Hümanistik bir yaklaşıma sahip olan kurama göre, insanlar dünyaya iyi olarak gelmektedir (Akkoyun, 2007). Kuramda "*Ben OKEY'im, Sen OKEY'sin (I'm OK-you're OK)*" terimi bu durumu yansıtmaktadır. Kuram, her bireyin önemli bir beyin hasarı olmadığı sürece düşünme kapasitesine sahip olduğunu söylemektedir (Stewart ve Joines, 2022). Ayrıca kuram insanın seçim yapma kapasitesine sahip olduğunu ve bu seçimlerinin sorumluluğunu da alabilecek durumda olduğunu vurgulamaktadır (Akkoyun, 2007; Berne, 1975).

Yapısal Analiz-Ego Durumları

Transaksiyonel analizi özgün yapan kavramların başında ego durumları gelmektedir. Ego durumları, bir bireyin kişiliğinin bir kısmının belirli bir zamanda ortaya çıktığı bir dizi tutarlı düşünce, duygu ve davranış örüntüsüdür (Corey, 2016). Kurama göre her birey yaşamın ilk beş yılında yaşanan deneyimleri hafızasında tutmaktadır. Kaydedilmiş bilgiler şu anki gerçek insanları, mekanı, zamanı, kararları ve gerçek duyguları etkileyecek şekilde davranışa dönüşmektedir (Harris, 2017). TA' da ebeveyn, çocuk ve yetişkin olmak üzere üç tür ego durumu tarif edilmektedir (Akkoyun, 2007).

Ebeveyn Ego Durumu

Ebeveyn ego durumu, temel olarak ebeveynlerden alınmış davranış ve tutumları içermektedir. Çocuğun ebeveynlerinden gördüğü ve öğrendiği davranışlar ebeveyn ego durumunda işlenmekte ve kayıt altına alınmaktadır (Harris, 2017). Bu ego durumu gündelik hayatta diğer insanlara karşı önyargılı, eleştirel ve koruyucu davranışlarla fark edilmektedir. Birey ebeveyninden aldığı mesajın doğruluğunu sorgulamazken, doğrudan güvenilir bir kaynaktan gelen bu kalıpları sürdürmektedir (Harris, 2017). Ebeveyn ego durumunda birey, yaşamın bir döneminde karşılaştığı bir olay neticesinde ebeveynlerden ödünç aldığı davranışı sergilemektedir (Corey, 2016). Berne, Ebeveyn ego durumunun iki önemli işlevi olduğunu söylemektedir. Bunlardan ilki insan neslinin sürdürülmesinde bu mesajların diğerlerine taşınmasıdır. İkincisi ise bireyin yeni durumlar karşısında çok fazla değerlendirme yapmaksızın otomatik tepkiler gösterme yeteneğine sahip olması ve enerjiden tasarruf etmesidir (Berne, 1975).

Çocuk Ego Durumu

Berne'ye göre kişiliği en önemli bölümünü Çocuk ego durumu oluşturmaktadır. Çocuk ego durumu, bireyin kendi çocukluğundan izler taşıyan duygu, düşünce ve davranış örüntüleridir. Bireyler bu ego durumunun etkisiyle, tıpkı çocukluğunda olduğu gibi algılar, düşünür, hisseder ve davranırlar (Solomon, 2003). Çocukluk dönemine özgü yaratıcılık, sezgi yeteneği, kendiliğinden dürtü ve eğlence yetişkinlik döneminde de zaman zaman ortaya çıkabilmektedir (Berne 1975; Zümbül, 2020).

Yetişkin Ego Durumu

Yetişkin ego durumu, kişiliğin nesnel gerçekleri değerlendirebilen kısmını oluşturmaktadır. Bu ego durumu, diğer ego durumlarından gelen davranışın ne zaman ve hangi durumda uygun olduğuna karar vermektedir (Corey, 2016). Berne'ye göre, Yetişkin ego durumu kişinin yaşamını devam ettirmesi ve zorluklarla başa çıkabilmesi için gerekli bilgileri, süreçleri ve hesaplamaları yapması bakımından önemlidir (Berne, 1975).

Ego Durumlarının Tanımlanması

Transaksiyonel Analiz yaklaşımının pratik uygulamasında bireylerin ego durumlarını tanımlamak önemli bir yere sahiptir. Berne, bireylerin ego durumlarını analiz etmek için davranışsal, sosyal, tarihsel ve fenomenolojik olmak üzere dört temel yöntemden bahsetmiştir. Transaksiyonel analiz uygulamasında bireyin ego durumunu tarif etmek için sözel ve sözel olmayan iletiler kullanılmaktadır. Her ego durumuna özgü beklenen, kalıplaşmış özelliklerden bahsedilebilmektedir. Örneğin ebeveyn ego durumu sabırsız ve öfkeli bir beden diline sahiptir. Sürekli olarak "asla", "her zaman", "ya hep ya hiç" gibi yargılayıcı ifadeler kullanmaktadır. Daha gerçekçi ve uyumlu bir tutuma sahip olan Yetişkin ego durumu ise "öyle anlıyorum ki", "nasıl", "neden" gibi kelimeler seçmektedir. Çocuk ego durumunda ise duygular ön plandadır. Duyguları ise ağlama, gülme, sallanma gibi davranışlarla göstermektedir. Bu ego durumu en fazla "umurumda değil", "istiyorum" gibi kelimeler kullanmaktadır (Strzelczyk, 2015; Zümbül, 2020).

İşlemsel Analiz

Kuram Yapısal Analiz ile bireyin kişiliğini irdelerken İşlemsel Analiz ile kişiliğin farklı yönlerinin işlevlerine odaklanmaktadır. Başka bir ifadeyle, İşlemsel Analiz ego durumlarının davranış olarak nasıl işlev gördüğünü incelemektedir. İşlemsel Analiz ego durumlarının aşağıdaki şekilde işlev görmektedir.

Ebeveyn Ego Durumu - Bakım Veren/Koruyucu Ebeveyn ve Eleştirel Ebeveyn

Çocuk Ego Durumu - Uygulu Çocuk/ Doğal Çocuk (Solomon, 2003).

Koruyucu Ebeveyn

İlgili, şefkatli, öz verili, izin verici özellikleri olan Koruyucu Ebeveyn ego durumu, duygusal destek sağlamakta ve olumlama, onaylama işlevi görmektedir. Bunun yanı sıra fazla koruyucu ve endişeli olabilmektedir. Koruyucu Ebeveyn ego durumu toplumsal kuralları önemsemekte ve bu kurallar dışına çıkmadığında zarar görüleceği konusunda endişeli olmaktadır (Karahan ve Sardoğan, 2020; Zümbül, 2020). Buna rağmen bu ego durumunun sağlıklı sınırlar çizme becerisine sahip olduğu söylenebilmektedir. Koruyucu Ebeveyn ego durumunun karşılıkine verdiği mesaj “*Sen OK’ sin*” dir (Akbağ ve Deniz, 2003; Karahan ve Sardoğan, 2020; Zümbül, 2020).

Eleştirel Ebeveyn

İnatçı, ilkeli, cezalandırıcı, güçlü, yargılayıcı, görev yükleyici, cesaret kırıcı özellikleri olan bu ego durumu toplumsal kuralları ve yargıları aktarmaktadır. Yetişkinlikteki önyargılı düşüncelere ve duygulara temel oluşturmaktadır (Solomon, 2003). Bireyler bu ego durumuna göre hareket ettiğinde toplumsal kurallara, normlara, geleneklere odaklanmakta ve bunları oldukça katı bir şekilde savunmaktadır. Bu ego durumunda “*bireyler toplumsal normların dışına çıktığında cezalandırılmalı*” görüşü bulunmaktadır (Zümbül, 2020).

Doğal Çocuk

Doğal Çocuk ego durumu, spontane duygu ve davranışlara sahip olan, içinden geleni yapan ego durumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişinin yetişkinlikte otantik olması, içten kişilerarası ilişkiler geliştirmesi Doğal Çocuk ego durumu ile bağlantısı ile olmaktadır (Dökmen, 2004). Yetişkin ego durumu ile birlikte yaratıcılığın merkezi olarak işlev görmektedir (Zümbül, 2020).

Uygulu/Uyumlu Çocuk

Uygulu çocuk ebeveynlerden alınan mesajlara uyum sağlayan ego durumu olarak tanımlanmaktadır. Bu ego durumu, otoriteye bağlıdır ve otoritenin istediklerine göre davranmaktadır. Çocuğun ebeveynlerinin sevgisine duyarlı olması ve sürekli izlendiği ve gözlemlendiği düşüncesine göre davranması ile kendini göstermektedir (Karahan ve Sardoğan, 2020; Zümbül, 2020). Doğal Çocuk gibi otantik değildir. Uygulu Çocuk ego durumu olumlu ya da olumsuz olarak ortaya çıkabilmektedir. Yetişkin dönemde günlük işleyişte kurallara uymak, toplum tarafından kabul görmeyi arttıracak davranışlarda bulunmak şeklinde Olumlu Uygulu Çocuk ego durumunu görmekteyiz. Ancak yetişkin dönemde küsmeye, surat asma gibi çocukluk dönemine ait özelliklerin sürdürülmesi Olumsuz Uygulu Çocuk ego durumunu göstermektedir (Stewart ve Joines, 2022). Doğal çocuktan farklı olarak Uygulu çocuğun otoriteye boyun eğse ya da isyan etse de temelde otoritenin manipülasyonlarına açıktır (Aydın, 2015).

Transaksiyonel Analiz, Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetişkin, Doğal Çocuk, Uygulu Çocuk olmak üzere her bir ego durumunun, her bireyde farklı oranlarda ve dengede

olduğunu söylemektedir. Çünkü her birey eşsiz ve bağımsız bir kişiliğe karşılık gelmektedir (Alisinanoğlu ve Köksal, 2000).

Temas İletileri (Dokunulma/Tanınma Açlığı)

İnsan gelişiminde toplumsal ilişkileri önemseyen kurama göre erken çocukluk döneminden itibaren ebeveyn mesajları çocuk gelişiminde önemli bir yere sahiptir (Seligman, 2015). Kuram, bireyin hayatındaki toplumsal, fiziksel ve duygusal nitelikteki uyarıcı azlığını, “uyarılma açlığı” olarak tanımlamaktadır. Kuramda bu durumun patolojilerde rol oynadığı vurgulanmaktadır. Öyle ki uyarılma ihtiyacı fiziksel ihtiyaçlar kadar önemlidir. Bebeklik döneminde fiziksel ihtiyaçların karşılanması kadar birincil bakımdan alınan ses, koku ve temas gibi uyarıcıların alınması da bir gereklilik olarak görülmektedir (Mellacqua, 2021). Berne’ye göre dokunma, “varlığın onanması, tanınması” ihtiyacını karşılamaktadır. Bebeklik döneminde karşılaşılan bu uyarıcılara karşı verilen tepkiler ise bireyin ilk transaksyonlarını oluşturmaktadır (Berne, 1975). Bebeklik dönemindeki uyarılma ihtiyacı, çocukluk ve yetişkinlik döneminde de diğer insanlarla duygusal, fiziksel, sosyal bağlar geliştirme zorunluluğu şeklinde varlığını sürdürmektedir. Bebeklik dönemine ait uyarılma açlığı, ileri dönemde fark edilme, temasta bulunma, dokunma, sevilme, tanınma açlığı şeklinde ortaya çıkmakta ve sosyal ilişkiler için temel oluşturmaktadır (Karahana ve Sardoğan, 2020). Kurama göre bireyin duyu organları ile alabildiği tüm sözlü ya da sözsüz uyarıcılar temas iletileridir (Karahana ve Sardoğan, 2020). Temas iletileri dışsal kaynaklı olduğu gibi, bireyin kendisiyle olan iletişimi, düşünceleri, anıları, hayal dünyası yoluyla içsel kaynaklı da olabilmektedir.

Zamanı Yapılandırma

Bireyler temas iletileri ihtiyaçlarını zamanı yapılandırma yoluyla karşılamaktadırlar. Kuram zamanı yapılandırma yollarının; ritüel/tören, vakit geçirme, aktivite/etkinlik, psikolojik oyunlar ve içtenlik/samimiyet olmak üzere altı şekilde olduğunu belirtmektedir (Karahana ve Sardoğan, 2020). Kurama göre zamanı yapılandırmanın en kolay yolu geri çekilme olarak karşımıza çıkmaktadır. Geri çekilme bireyin temas ihtiyacını kendi kendine karşılamasını ifade etmektedir. Geri çekilme ile bireyin bir süre kendisiyle baş başa kalması yararlıyken, bu süreç uzarsa birey yalnızlaşacaktır (Akkoyun, 2007). Zamanı yapılandırma yöntemlerinden olan törenler ise evrensel ya da yerel biçimde olabilen toplum tarafından organize edilen tamamlayıcı ve karşılıklı eylemler zinciri olarak tanımlanmaktadır (Düğün törenleri, ulusal bayram vs.) (Akkoyun, 2007; Prigg, 1990). Zaman geçirme ise sosyal yaşam etkinliklerini karşılamaktadır. Lokantalarda, kafelerde, derneklerde, genellikle arkadaşlarla yapılan sohbeti kapsayan bu etkinlikte birey genellikle moda, siyaset, futbol gibi konuları konuşabilmekte veya dedikoduları aktarmaktadır (Akkoyun, 2007). Etkinlik ise bireyin bir amaç doğrultusunda hareket etmesini ve sosyal yaşamda kendini ortaya koyma davranışını karşılarken, samimiyet bireylerin birbirlerine karşı duygularını

açık ve psikolojik oyunlar olmaksızın ifade etmelerini içermektedir (Akkoyun, 2007). Psikolojik oyunlar ise gizli bir mesajla başlatılan, sürdürülen ve farkında olmaksızın kişisel programlamaya dayalı zamanı yapılandırma biçimi olarak tanımlanmaktadır (Akkoyun, 2007; Berne, 1964).

Yaşam Pozisyonları

Kuram bireyin hem kendi varlığına hem de diğerlerine dair algılarını yaşam pozisyonları olarak tanımlamaktadır (Akkoyun, 2007). Berne (1962), bireylerin çocukluktan itibaren yaşadıkları deneyimler sonucu gelişen ve evrensel nitelikte olan dört temel yaşam pozisyonundan söz etmiştir.

Ben OKEY'im, Sen OKEY'sin

Bu yaşam pozisyonunda kendisinin değerli olduğu kadar diğerlerinin de değerli olduğunu düşünmektedir. Bireyin kendisi ve diğerleriyle ilgili sorunlara gerçekçi bir şekilde yaklaştığı bu yaşam pozisyonu, sağlıklı olmanın bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bu yaşam pozisyonuna sahip kişilerin özellikleri; öz güvenli, güven verici, sıcakkanlı, şefkatli, onaylayıcı, objektif, samimi, yapıcı, yaratıcı vb. olarak belirtilmektedir (Berne,1962; Karahan ve Sardoğan, 2020).

Ben OKEY' im, Sen OKEY Değilsin

Bu yaşam pozisyonunda birey kendisine haksızlık yapılmış ve aldatılmış gibi hissetmektedir. Bu sebeple de diğerlerini ezmeye ve aldatmaya meyillidirler. Kendi başlarına gelen durumlardan diğerleri sorumlu tutarlar. Bu yaşam pozisyonuna sahip bireylerin özelliklerine bakıldığında sürekli öğütler veren, eleştiren, tahammülsüz ve baskıcı oldukları görülmektedir (Berne, 1962; Karahan ve Sardoğan, 2020).

Ben OKEY Değilim, Sen OKEY' sin

Bu yaşam pozisyonunda bireyler kendini diğer insanlarla kıyaslamakta ve bunun sonucunda da güçsüz ve yetersiz hissetmektedirler. Yoğun yetersizlik, değersizlik ve aşağılık duyguları depresif belirtilere, diğer insanlardan soyutlanmaya ve intihara sebep olabilmektedir (Akkoyun, 2007; Berne, 1962).

Ben OKEY Değilim, Sen de OKEY Değilsin

Uzlaşması zor olan bu yaşam pozisyonunda bireyler, diğerlerine karşı ilgisini kaybetmiş ve içe kapanık özellikler sergileyebilmektedir. Travmatik olaylar karşısında kendilerine ve başkalarına zarar verme eğilimi görülebilmektedir. Bu kişilerde isyankarlık, bakımsızlık, aşırı yeme, aşırı alkol tüketme, sorumsuzluk, yaşamına seyirci kalma, umursamazlık, mutsuzluk, paranoya gibi özellikler görülebilmektedir (Akkoyun, 2007; Berne, 1962).

Senaryo Analizi

Kuramda senaryo analizi olarak tanımlanan durum, temelde yaşam planı olarak nitelendirilebilmektedir. Çocukluk döneminde ebeveynler tarafından farkında olarak ya da olmayarak iletilen yasaklar ve izinler çocuğun kendi kimliğine dair fikirlerinin gelişmesinde ve bir yaşam planı çizmesinde etkili olmaktadır (Widdowson, 2016). Çocuğun çevresinden aldığı temas iletileri onun başkaları tarafından nasıl algılandığını, ailede kabul ve onay görmek için nasıl davranması, düşünmesi ve hissetmesi gerektiğini göstermektedir (Harris, 2017; Solomon, 2003). Kuramda yer alan diğer bir terim olan *yazgı* ise, kişinin yaşamını nasıl geçirip sonlandıracağına dair genel bir yaşam planı olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuğun aldığı temas iletileri hem senaryosunu hem de yazgısını belirlemektedir (Karahana ve Sardoğan, 2020). Yazgı, yaşamın nasıl sonlanacağını ve bu sona nasıl ulaşılacağını gösteren geniş bir planı ifade etmektedir. Transaksiyonel Analiz yaklaşımında bireyin yazgısını değiştirmek için, danışana kendisi ve dünya ile ilgili sözlü ya da sözsüz bir şekilde yeni mesajlar verilmektedir (Karahana ve Sardoğan, 2020).

Psikolojik Oyunlar ve Oyun Analizi

Berne (1964) psikolojik oyunları, gizli bir güdüsü olan, genellikle yinelenen, görünüşte mantıklı bir iletişim dizisi ya da aldatmacalar/kandırmacalar dizisi olarak tanımlamıştır. Psikolojik oyunları ortaya çıkaran temel etken temas iletilerini karşılama isteğidir (Cornell, 2019). Oyunlar kendilerinin ya da başkalarının OKEY olmadığı yaşam pozisyonlarında görülmektedir. Kişilerarası ilişkilerde entrika, kandırmaca ve aldatmacalar şeklinde karşımıza çıkan psikolojik oyunlar, dramatik sonuçlara sebep olabilmektedir. Çünkü bu iletişim biçimi güven ve samimiyete zarar vermektedir (Karahana ve Sardoğan, 2020). Oyunların sonucunda bireylerden en az biri olumsuz duygular hissetmektedir. Berne (1964), "*alkolik*", "*borçlu*", "*tekmele beni*", "*şimdi kıstırdım seni*", "*bak bana ne yaptırdın*" olmak üzere beş yaşam oyunu tanımlamıştır. Ancak bu makalede, filmde örneği bulunan iki psikolojik oyun açıklanacaktır.

Şimdi kıstırdım seni oyununda, bireyler görünüşte Yetişkin ego durumunu kullanmakta ama aslında ilişkiler Yetişkin ego durumu ile birlikte Ebeveyn ego durumu güdümünde gerçekleşmektedir. Oyuncular birbirleri ile pazarlık yapmakta olup birbirlerine güvenmemektedirler. Oyunculardan biri hata yaptığında diğeri sinirlenmektedir. Öfkelenen taraf karşı tarafın açığını bulup bunu ona karşı kullanmaktadır. Bunu yaparken de karşı tarafı eleştirmekte ve ona öğüt vermektedir (Berne, 1964).

Tekmele beni oyununu oynayan kişiler ise sürekli olarak başkalarını kıskırtmaktadır. Diğer insanlar kıskırtmaya tepkisiz kaldığında ise birey daha da ileri gidebilmektedir. Bu oyunu oynayan kişi iş yerinde, aile içerisinde ve sosyal çevresinde sorunlar yaşayabilmektedir (Berne, 1964).

Transaksiyonlar

Berne (1964) transaksyonu, “sosyal ilişkinin temel birimi” olarak tanımlamış ve üç tür transaksiyondan söz etmiştir.

Tamamlayıcı Transaksiyonlar

İletişim kuran insanın belirli bir ego durumu kullanmakta olduğu ve karşıdaki insandan da hedeflediği ego durumuna özgü tepki aldığı transaksiyon Tamamlayıcı transaksiyon olarak adlandırılmaktadır. Tamamlayıcı transaksiyonlarla kurulan iletişim, bireylerin beklentilerini karşılamakta ve iletişim sonsuza kadar sürecek güçte olmaktadır (Akkoyun, 2007; Berne, 1975). Örneğin anne oğluna “dışarı çıkarken üzerine ceketini al” dediğinde Ebeveyn ego durumundan Çocuk ego durumunu hedeflemektedir. Oğlu “tamam anne, alıyorum” dediğinde ise çocuk ego durumundan Ebeveyn ego durumuna mesaj yollamakta ve iki tarafında ego durumunun beklentisi karşılanmaktadır.

Çapraz Transaksiyonlar

Çapraz transaksyonda kişi, karşı tarafın hedeflediği ego durumundan tepki alamamaktadır. Hedeflenen ego durumundan tepki alınmadığında, iletişim problemleri ve yanlış anlaşılmalara olma ihtimali doğmaktadır. Bireyler sadece belirli bir ego durumu kullanmaktadır. İletişim sorunu ego durumları değiştirilerek çözülebilmektedir (Akkoyun, 2007; Berne, 1975). Anne oğluna ceketini almasını söylediğinde çocuk “ben ne zaman ceketimi almam gerektiğini ayırt edebilecek yaşıyım” şeklinde bir cümle kurduğunda annenin hedeflediği Çocuk ego durumuna göre değil Yetişkin ego durumuna göre cevap vermiş olacak ve annenin Yetişkin ego durumunu hedefleyecektir. Bu durumda anne Yetişkin ego durumuna geçmediği sürece ya da oğlu Çocuk ego durumuna geçmediği sürece çapraz transaksiyondan söz edilecektir.

Gizli Transaksiyonlar

İletişim kuran iki insandan birinin ya da her ikisinin de iki ego durumunu birlikte kullandığı, aynı anda duygusal ve sosyal olmak üzere iki farklı mesajın birlikte yer aldığı transaksiyonlara gizli transaksiyon denilmektedir. Sosyal mesaj açıkça ifade edilmektedir. Ancak duygusal mesaj açıkça söylenmemekte ve imalı/kinayeli bir şekilde sözsüz olarak iletilmektedir (Kaya, 2020). Gizli transaksiyonlar, görünüşte çapraz transaksiyona benzese de verilen mesajın alıcı için gizli bir anlamı vardır (Akkoyun, 2007; Berne, 1975). Örneğin kırk yaşında ve evlenmemiş birine “bu yaşa kadar neden evlenmedin?” sorusu sorulduğunda karşıdaki insanın hem yetişkin hem de çocuk ego durumunu hedeflemiş olacaktır. Buradaki sosyal mesaj açıktır ancak bireye “evlenmek için geç kalmışsın” şeklinde gizli bir psikolojik mesaj verilmektedir

YÖNTEM

Bu çalışma kapsamında yönetmenliğini Nuri Bilge Ceylan’ın yaptığı, senaryosu Ebru Ceylan ve Nuri Bilge Ceylan tarafından Anton Çehov’un kısa öykülerinden esinlenerek yazılan Kıs

Uykusu filmi, Transaksiyonel Analiz yaklaşımı çerçevesinde incelenmektedir. Çalışma nitel araştırma yöntemine göre yapılmış olup, veri analizi için doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgular ile ilgili bilgi veren yazılı ve görsel materyallerin analizini içermektedir. Doküman analizinde yazılı kaynakların yanı sıra fotoğraf, video ve film gibi dokümanlar da kullanılmaktadır (Corbetta, 2003; Geray, 2006). Bu yöntem beş aşamanın gerçekleştirilmesini gerektirmektedir: 1. Belgeye erişim, 2. Dokümanın orijinalliğini sağlama, 3. Dokümanı anlama, 4. Dokümanı incelemek ve analiz etme ve 5. Veriyi kullanma (Forster, 1994). Bu adımlar doğrultusunda ilk olarak Kış Uykusu filmi bir web sitesi aracılığı ile bulunmuştur. İkinci olarak filme dair bilgilere (*oyuncular, yönetmen, çekim yılı, süresi gibi*) ulaşılmıştır (Tablo 1). Üçüncü olarak filmin tamamı iki yazar tarafından ayrı olarak izlenmiştir. Filmin TA yaklaşımına uygunluğu değerlendirilmiştir. Dördüncü aşamada filmin TA yaklaşımı kavramlarına uygun sahneleri belirlenmiş ve iki yazar tarafından tekrar izlenmiş ve örneklerle ilişkin notlar alınmıştır. İki yazar alınan notlar çerçevesinde tartışmış ve örnekler üzerinde görüş birliğine varılmıştır. Son aşamada ise araştırmacıların üzerinde uzlaştığı veriler bulgular kısmında verilmiş ve TA yaklaşımına dair örnekler yazar yorumları ile netleştirilmiştir.

Tablo 1

Kış Uykusu filmine ilişkin bilgiler

Filmin Künyesi	
Yönetmen	Nuri Bilge Ceylan
Senaryo	Ebru Ceylan ve Nuri Bilge Ceylan
Vizyon Tarihi	13 Haziran 2014
Oyuncular	Haluk Bilginer (Aydın), Melisa Sözen (Nihal), Demet Akbağ (Necla), Ayberk Pekcan (Hidayet), Serhat Mustafa Kılıç (Hamdi), Nejat İşler (İsmail), Tamer Levent (Suavi), Nadir Sarıbacak (Levent), Emirhan Doruktutan (İlyas)
Tür	Dram
Konu	<p>Kapadokya bölgesinde çekilen filmin başkarakteri olan Aydın eski bir tiyatrocudur ve babasından kalan bölgeye özgü taş odalı bir oteli işletmektedir. Aydın eşi Nihal ve kardeşi Necla ile birlikte yaşadığı otelde yaşamaktadır. Nihal ve Aydın'ın evliliğinde paylaşımların az olduğu ve Nihal'in eşine mesafeli ve soğuk davrandığı görülmektedir. Aydın eşi Nihal'i kendi ekonomik gücü, deneyimi, bilgi birikimi gibi özellikleri ile sindirmeye çalışmakta ve bu durum nedeniyle Nihal'i kendinden uzaklaştırmaktadır. Nihal ise hayatında hiç çalışmamış ve bağımsız bir şekilde kendi ayakları üzerinde durmayı deneyimlememiştir. Aydın her ne kadar kibirli ve eleştirel olan tavrı ile Nihal'e yaklaşıp da aslında eşiyile temas kurma isteği film boyunca görülmektedir. Nihal ise Aydın'ın otoritesinden bunalmış olup yardım faaliyetleri yoluyla kendi başına bir şeyler başarabileceğini kanıtlamaya çalışmaktadır. Aydın'ın kardeşi Necla ise eşinden boşanmış ve bunun pişmanlığını yaşamaktadır. Necla filmin ilk yarısında "kötülüğe karşı koymamak" üzerine Aydın'la ve Nihal'le uzun konuşmalar yapmaktadır. Filmin ilerleyen sahnelerinde Necla'nın aslında bu görüşünü eşinin kendisine yaptığı kötülükleri affetme düşüncesi neticesinde dile getirdiği anlaşılmaktadır. Necla'nın Aydın'la olan konuşmalarına bakıldığında ise onun da Nihal gibi Aydın'ın kibirli ve insanlara tepeden bakan tavrından rahatsız olduğu görülmektedir.</p> <p>Aydın'ın kiracısı Hamdi Hoca ise, annesi, kardeşi İsmail, İsmail'in eşi ve oğlu ile birlikte yaşamaktadır. İsmail hapis cezası almış, hapisten çıkınca iş bulamamış bir karakter olarak, sürekli alkol kullanmaktadır. Birikmiş kiralari ödeyemeyen ailenin evine icra gelmiştir. İcra işlemi sırasında buna karşı çıkan İsmail'in oğlu İlyas'ın gözleri önünde şiddete uğradığı anlaşılmaktadır. Bu duruma içeren küçük çocuk Aydın ve yardımcısı Hidayet'in içinde bulunduğu araca taş atmıştır. Bu olaydan sonra Hidayet'in Aydın'dan özür dileme çabaları görülmektedir. Ancak tüm ailenin icra olayı neticesinde Aydın'a ve yardımcısı Hidayet'e öfkeli olduğu anlaşılmaktadır.</p>

BULGULAR

Ego Durumları

Filmde yer alan Hamdi Hoca karakteri sürekli olarak ailesini korumaya çalışan, kurallara uyulmasını zarar görmeyen önüne geçmek için öneren biri olarak dikkat çekmekte ve karakterin sıklıkla Koruyucu Ebeveyn ego durumunu kullandığı görülmektedir. Filmin 17.00. dakikasında Hidayet ve İsmail'in kavgası sırasında Hamdi Hoca'nın kardeşi İsmail'i sakinleştirme çabalarında koruyucu Ebeveyn ego durumu net bir şekilde görülmektedir.

Filmin başkarakteri Aydın yargılayıcı, yönlendirici ve eleştirel bir tavra sahiptir. Bununla birlikte ahlaki ve toplumsal değerlere göre nasihat vermeyi sevmektedir. Bu özellikleri ile Aydın'ın Eleştirel Ebeveyn ego durumu filmde net bir şekilde görülmektedir. Aydın'ın özellikle kendinden genç olan eşiyile kurduğu iletişime bakıldığında Eleştirel Ebeveyn ego durumu belirginleşmektedir. Filmin 1.50. dakikasından sonra Aydın'ın yardım toplayan eşiyile yaptığı konuşmada eşine *"Şükretmek denen şeyden zerre nasibini almamışsın", "Benden habersiz düzenlediğin toplantılara bir son ver...O hergele takımı hayır işleriyle uğraşmak istiyorsa kendine başka bir yer bulsun. Kimse gecenin bir vakti buraya gelip, bravo yaşa diyerek benim huzurumu kaçıramaz. Ben buna izin vermem."* şeklinde kurduğu cümlelerde yargılayıcı tutumu açıkça görülmektedir. Filmin 1.54. dakikasında ise yaşanan tartışma sonrası tekrar eşiyile konuşmaya giden Aydın'ın eşinin yardım faaliyetlerinde topladığı bağışlara ilişkin kayıtları incelediği esnada, bu kayıtların yetersiz olduğuna ilişkin yaptığı eleştirilere bakıldığında görülen örnekler Eleştirel Ebeveyn ego durumunu işaret etmektedir. Aydın'ın eşine kurduğu cümle örneklerinden bazıları şu şekildedir.

"Bir kere tecrüben yetersiz. Yaşamı tanımiyorsun. Heyecanlısın, Kolay kaniyorsun. Hemen insanlara güveniyorsun."

"Bu işler çok tehlikeli işler Nihal...Yaptığınız bir sürü yalan yanlış iş yüzünden adın kirlenir...Senin, benim toplanan paraları cebimize indirdiğimizi söyler herkes."

"Bugüne kadar topladığınız paraları ve harcamalarınızı bir görmek istiyorum."

Film karakterlerinden Nihal' in, eşi Aydın'la kurduğu iletişim sırasında Uygulu Çocuk ego durumu görülmektedir. Uygulu Çocuk ego durumu otoriteye boyun eğse de isyan etse de temelde otoritenin manipülasyonlarına açıktır. Otorite figürü olan Aydın'la yaşadığı tartışmada Nihal' in ağlaması, eşine küsmesi ve eşinin bağış kayıtlarına bakması esnasında *"Nasıl istiyorsan öyle yap."*, *"Al hepsini toplu götür. Hayatta elimde tek onlar kalmıştı onlar da senin olsun"* diyerek hissimla evrakları vermesi ve ağlaması sırasında Uygulu Çocuk ego durumu görülmektedir.

Film karakterlerinin birbirleri ile kurduğu transaksiyonlar sırasında Yetişkin ego durumu örnekleri görülmektedir. Yetişkin ego durumu sorunlara sadece önyargılarla veya çocuksu duygularıyla değil dış gerçeklikle ve koşullarla bakabilen ego durumudur. Filmin 19.00.

dakikasında Hidayet ve İsmail' in kavgası sonrası özür dilemek için arabada bulunan Aydın ve Hidayet' in yanına giden Hamdi Hoca'nın Yetişkin ego durumunu kullandığı görülmektedir. Hamdi Hoca İlyas'ın kırdığı camın ücretini ödeyeceklerini belirterek özür dilemektedir. Biriken kirayı da ödeyeceklerini söylemektedir. Sahnede Hamdi Hoca'nın kira nedeniyle evlerine icra gelmesinden dolayı aslında öfkeli olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Hamdi Hoca dış gerçekliği göz önüne alarak öfkesini Çocuk ego durumuna göre değil, Yetişkin ego durumuna göre ifade etmektedir.

Transaksiyon Örnekleri

Film boyunca Tamamlayıcı transaksiyon örnekleri bulunmaktadır. Filmin 1.07. dakikasından sonra Nihal ile Necla'nın konuşma yaptığı görülmektedir. Necla'nın eşinden ayrıldığı için pişman olduğu ve eşiyile barışmak istediği anlaşılmaktadır. Necla bu duygu ve düşüncelerini doğrudan ifade edememekte, kendini ve diğerlerini ikna etmeye yönelik çeşitli gerekçeler üretmeye çalışmaktadır.

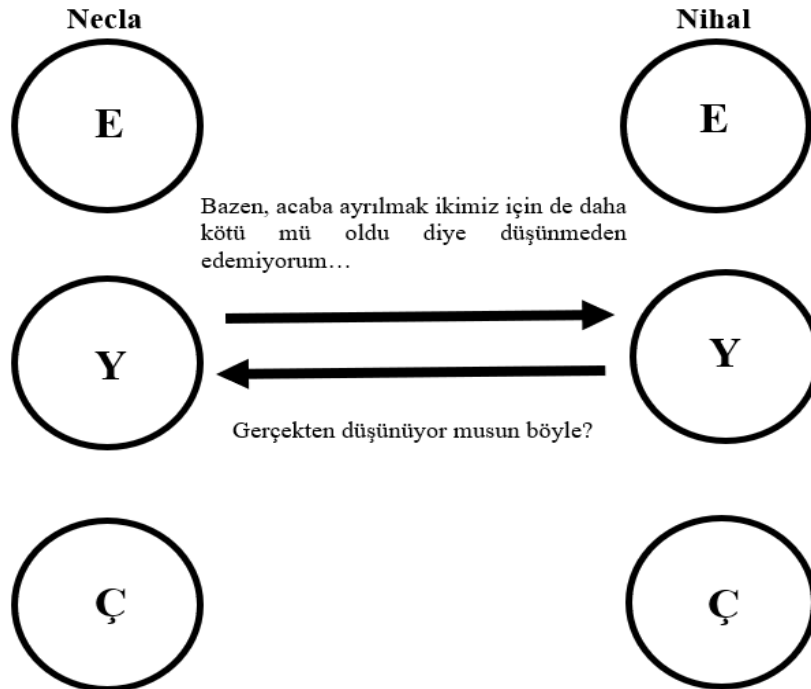
Tamamlayıcı Transaksiyon → Yetişkin-Yetişkin

Necla: *Bazen acaba ayrılmak ikimiz için de daha kötü mü oldu diye düşünmeden edemiyorum...*

Nihal: *Gerçekten düşünüyor musun böyle?*

Necla: *Yani. Belki de sadece nerede yanlış yaptığımı anlamaya çalışıyorumdur...*

Nihal: *İyi de kaç sene oldu Necla. Hala bir yanlışını bulamadıysan belki de yanlış sen de değildir.*

Şekil 1. Tamamlayıcı transaksiyon örneği

Filmin 1.20. dakikada Necla ve Aydın' ın tartışma sahnesinde hem Çapraz hem de Gizli transaksyon örnekleri görülmektedir. Yerel gazete için köşe yazısı yazan Aydın'la Necla çalışma odasındadır.

Gizli Transaksiyon → Ebeveyn+Yetişkin-Yetişkin

Necla: *Sen tiyatrocucu adamsın. İyi bildiğin konularda yazsana.*

Aydın: *İyi de ne yazacağını sen seçmiyorsun ki Necla' cığım. Konu seni seçiyor bir yerde.*

Necla: *Tabi ki isteyen herkes her konuda konuşmak ve yazmak özgürlüğüne sahiptir. Ama ortaya çıkan eserin de ona göre olacağı gerçeğini kabul etmek lazım o zaman.*

Aydın: *Ne gibi?*

Necla: *Yani kendisini belli bir konuya adanmış olan birinin o konuya bakışıyla amatör bir bakış arasında fark olacağını söylüyorum.*

Aydın: *İyi de dışardan bakan birinin daha iyi göreceğini düşünmüyor musun?*

Necla: *Valla bu durumda öyle düşünmüyorum...*

Aydın: *Hangi Durumda?*

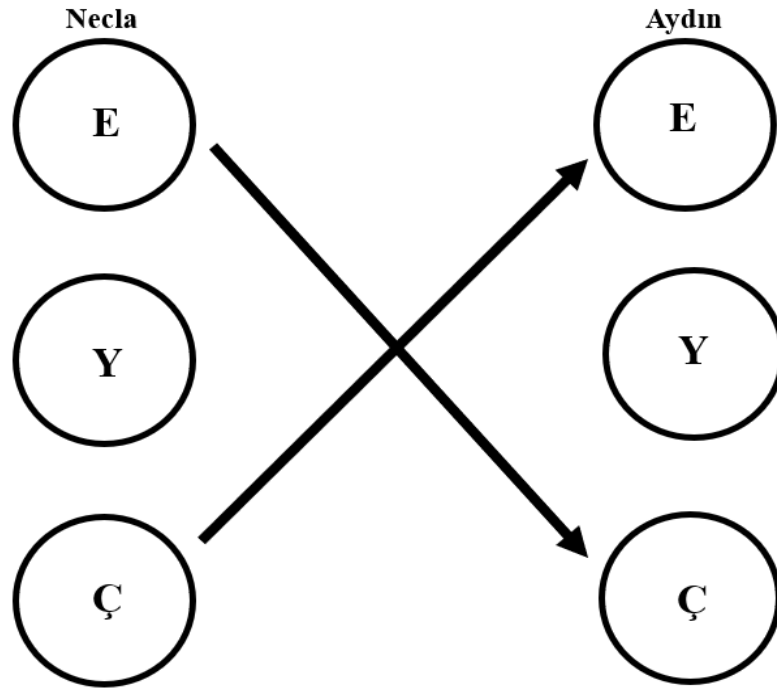
Necla: *Ben olsam bu kadar cesur davranamazdım herhalde... Çok bilmediğim konularda bir gazete köşesinde ahkam kesmek konusunda.*

Necla yukarıdaki örnekle birlikte söz konusu sahnenin neredeyse her cümlesi ile açık sosyal mesajın yanında gizli psikolojik mesaj vermektedir. Aydın'a "bilmediğin konularda yazıyorsun ve onu da beceremiyorsun" şeklinde duygusal bir mesaj vermektedir. Yukarıda ki örnekte Necla, Aydın'ın hem yetişkin hem de Çocuk ego durumu'nu hedeflemektedir. Aydın ise Necla'ya Yetişkin ego durumu'ndan cevap vermektedir.

Çapraz Transaksiyon → Ebeveyn-Ebeveyn

Necla: *En güzel yıllarını ne idiği belirsiz, senle hiç alakası olmayan çalışmalarla tüketiyorsun. Simyacı gibi hiçbir işe yaramaz ıvır zıvırla uğraşmaktan bıkmadın mı daha?... Ay seni böyle gördükçe içim sıkılıyor.*

Aydın: (Sinirle). *Ya ne diyorsun Necla Allah aşkına ya. Ters tarafından mı kalktın. Alttan aldıkça zıvanadan çıkmaya başlıyorsun hemen. Bunca yıl sonra bile uslanmayıp boşanmana hiç şaşırılmamalı. Sen bu sivri dili bırakmazsan hiçbir erkek çekmez seni.*

Şekil 2. Çapraz transaksyon örneği

Yukarıdaki örnekte Necla eleştirel Ebeveyn ego durumuyla, Aydın'ın çocuk ego durumu'nu hedeflemektedir. Aydın ise Necla'ya Ebeveyn ego durumu'ndan cevap vermektedir.

Temas İletileri

Kurama göre bebeklik döneminde karşımıza çıkan uyarılma açlığı yetişkinlikte fark edilme, temasta bulunma, dokunma, sevilme, tanınma açlığına dönüşmektedir. Aydın ve Nihal' in evliliğinde birbirlerinden uzak oldukları, paylaşımlarının yetersiz olduğu, duygusal ihtiyaçların karşılanmadığı görülmektedir. Aydın'ın film boyunca Nihal ile iletişim kurma çabalarının temas iletleri almaya yönelik olduğu görülmektedir. Filmin 29.00. dakikasında Aydın kendine bir okuyucudan gelen övgü dolu mektubu hem arkadaşına okuması, hem de eşi Nihal' i çağırıp ona okuması fark edilme, onaylanma, tanınma, takdir edilme gibi duygusal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir girişim olarak dikkat çekmektedir. Filmin 2.14. dakikasında Aydın Nihal'e "Çocukluğunu benim gibi elektriği bile olmayan bir evde geçirmiş olanlar, böyle küçük, sıcak, rahat bir odada benim kötü bir insan olduğumu yüzüme haykıran karımın, aslında bunu söyleyen sesiyle bile bana ne kadar büyük bir mutluluk ve zevk tattırdığını çok iyi anlarlar." ifadesi ile temas iletleri ihtiyacının boyutunu göstermektedir. Aydın filmin ikinci yarısından sonra birkaç kez eşi Nihal' e İstanbul'a gideceğini söylemektedir. Aydın'ın tavrına bakıldığında Nihal'in tepki vermesini beklediği görülmektedir. Aydın aslında eşinin yanından ayrılmak istememektedir. İstanbul'a gideceğini ifade ederek eşinden temas iletisi almaya çalışmaktadır. Nitekim Aydın yola çıkmasına rağmen İstanbul'a gitmemiş ve eşinin yanında olma isteğini filmin son sahnesinde belirtmiştir.

Zamanı Yapılandırma

Filmde zamanı yapılandırma örneklerine bakıldığında Nihal' in yardımlaşma grubu ile yaptığı toplantıların *Etkinlik*, Suavi' nin evinde öğretmen ve Aydın'ın yer aldığı sahnelerin ise *Zaman Geçirme* örnekleri olduğu görülmektedir.

Filmde zamanı yapılandırmanın bir diğer yolu olan psikolojik oyunlara ilişkin örnekler de yer almaktadır. Filmin 1.50. dakikasında Nihal'in yardım kampanyası için topladığı bağışlara ilişkin tuttuğu kayıtların yetersiz olduğunu fark eden Aydın görünüşte Yetişkin ego durumuyla ancak aslında Eleştirel ebeveyn ego durumu güdümünde hareket etmektedir. Nihal'in hatasını yakaladığını düşünen Aydın, Nihal'i eleştirmekte, yetersizliğini ve deneyimsizliğini vurgulamaktadır. Bu durum *Şimdi Kıstırdım Seni* oyununa örnek olarak verilebilmektedir. Necla'nın ise hem Aydın hem de Nihal'le olan konuşmalarında onların tepkisini alıncaya kadar kışkırtıcı cümleler kurması ve temas iletilerini bu yolla karşılamaya çalışması *Tekmele Beni* oyununa örnektir.

Yaşam Pozisyonları

Filmde karakterlerin davranış örüntülerine bakıldığında yaşam pozisyonlarına ilişkin örnekler görülmektedir. Ben OKEY'im Sen OKEY'sin yaşam pozisyonundaki bireyler öz güvenli, güven verici, sıcakkanlı, şefkatli, onaylayıcı, objektif, samimi, yapıcı özelliklere sahiptirler. Aydın'ın arkadaşı Suavi'nin bu yaşam pozisyonunda yer aldığı görülmektedir. Ben OKEY' im, Sen OKEY Değilsin yaşam pozisyonunda yer alan bireyler ise sürekli öğütler veren, eleştiren, tahammülsüz ve baskıcı özelliklere sahiptir. Bu anlamda bakıldığında filmde Aydın'ın bu yaşam pozisyonunda yer aldığı dair örnekler bulunmaktadır. Filmde Ben OKEY Değilim, Sen de OKEY Değilsin yaşam pozisyonu örneğini ise İsmail' de görmekteyiz. Bu yaşam pozisyonunda yer alan bireylerde isyankârlık, bakımsızlık, aşırı yeme, aşırı alkol tüketme, sorumsuzluk, umursamazlık gibi özellikler bulunmaktadır.

Senaryo Analizi

Senaryo analizi çocuğun ebeveynlerinden aldığı temas iletileri, sözlü ve sözsüz mesajlar ile şekillenmekte ve çocuğun yolunu çizmesini sağlamaktadır. Filmde 58.00. dakikada İlyas ve amcası Hamdi Hoca, İlyas'ın camı kırması konusunda özür dilemek için İsmail'den gizli bir şekilde, Aydın'ın evine geldiği görülmektedir. Hamdi Hoca İlyas'ı özür dileyip Aydın'ın elini öpmesi için zorlamaktadır. Ancak İlyas babası İsmail' in bunu onaylamayacağını bilmektedir. Bu nedenle İlyas Aydın'ın elini öpmek için isteksizce yöneldiğinde bayılmaktadır.

Kurama göre *Yazgı*, yaşamın nasıl sonlanacağını ve bu sona nasıl ulaşılacağını gösteren geniş bir planı içermektedir. Filmin 2.38. dakikasında Nihal, Hamdi Hoca'nın evine gitmektedir.

Amacı eşi Aydın'ın yardım kampanyası için verdiği yüklü miktardaki bağıışı aileye vermektir. Nihal bu davranışının, Aydın'ın ona verdiği "kendi başına bir şeyler yapabilecek güçte değilsin" iletilerine bir tepki olduğu görülmektedir. Nihal bu davranışı ile Aydın'a bağıımlı olma ve onun istediğı gibi hareket etme yazgısını değıştirmeye çalıştığı düşünölmektedir. Aynı sahnede Nihal'le Hamdi Hoca konuşurken, İsmail gelmektedir. Hamdi Hoca durumu İsmail'e açıkladıktan sonra odadan çıkmaktadır. İsmail eline aldığı paraları alarak "Bir bakalım doğru hesap yapmış mıyız? Şu kadarı babasının kırılan gururunu korumak için canını ortaya koyan küçük İlyas için olsa, şu kadarı tek başına beş cana bakabilmek için el öpmeye gitmek zorunda kalan Hamdi için olsa, şu kadarı oğlunun gözü önünde dayak yiyip kendini ve ailesini rezil eden sarhoş baba İsmail için olsa...Geriye biraz daha kalır. Ha, bu da kendinden düşkün insanlara sadaka dağıtarak vicdanını rahatlatmaya çalışan, kahraman hanım efendi Nihal Hanım için olsa, bu para tam yeter...Ama bir şeyi hesaba katmamışsınız Nihal Hanım. Karşınızdaki insan bütün bu inceliğınızı anlayamayacak olan pis bir sarhoş olduğunu." şeklinde konuşmuş ve bütün parayı yanan şömineye atmıştır. İsmail bu davranışı ve repliğı ile çeşitli olaylar neticesinde karşıdan aldığı temas iletileri ile, bu parayı almanın gurursuzluk, düşkün olma, acınacak durumda olma anlamı taşıdığını düşünmüştür. Bu davranışı ile de bu yazgıyı kabul etmediğini göstermektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma kapsamında insan davranışını ve iletişimini anlamak adına özgün bir yaklaşım sunan TA yaklaşımı çerçevesinde Kış Uykusu filmi incelenmiştir. Filmde yer alan karakterlerin genel davranış örüntüleri ve iletişim kalıplarına bakıldığında kuramın temel kavramı olan ego durumlarına ve transaksiyonlara ilişkin örnekler net bir şekilde görölmektedir. Ebeveyn ego durumu için iyi bir örnek olan Aydın karakterinin özellikle eşi Nihal'in Çocuk ego durumunu hedefleyen iletişim örüntüleri, Nihal'in ise Aydın'ın manipölasyonları doğrultusunda Uygulu Çocuk ego durumuna göre verdiği tepkiler kuramın kavramlarını somutlaştırmaktadır. Ancak kurama göre bireyler gündelik hayatta her üç ego durumunu yere ve zamana göre dengeli bir şekilde kullanmalıdır (Berne,1975). Eşler arası ilişkiye bakıldığında Nihal'in kendi bağıımsızlığını kazanma ve birey olarak var olma ihtiyacı, Aydın'ın psikolojik baskısından bunalma durumu görölmektedir. Aydın'ın Nihal'e karşı devamlı Ebeveyn ego durumundan mesajlar göndermesi Nihal için dayanılmaz hale gelmiştir. Bu durumda eşler arası ilişkinin yıprandığı görölmektedir. Kuramda yer alan Gizli transaksiyonlar için ise Necla karakterinin sahneleri oldukça net örnekler vermektedir. Necla'nın kinayeli cümleleri ile verdiği psikolojik mesajlar özellikle kardeşi Aydın'la tartışma yaşamasına sebep olmuştur.

Kuramda yer alan Temas İletileri kavramı özellikle kendisinden uzak olan eşine karşı davranışlarıyla Aydın örneğinde görölebilmektedir. Temas iletileri "varlığın onanması, tanınması" anlamına gelmekte olup, sosyal bir canlı olan insan için güdüleyici bir faktör olarak karşımıza

çıkılmaktadır (Berne, 1975). Bu ihtiyaç o kadar güçlüdür ki, kişi karşısından olumsuz bir tepki görmeyi hiçbir tepki almamaya yeğleyebilmektedir. Nitekim Aydın karakteri eşinden temas iletileri almaya yönelik girişimleri film boyunca görülmektedir. Kuram bireylerin temas iletileri ihtiyacının zamanı yapılandırma yollarıyla karşılandığını söylemektedir. Kuramda yer alan zamanı yapılandırma yollarını somutlaştırmak için gündelik hayatta örnekler bulmak mümkündür. Ancak zamanı yapılandırmanın bir yolu olan psikolojik oyunlara ilişkin örnekleri fark etmek çok kolay değildir. Bu anlamda filmde özellikle Aydın karakterinin eşinden temas iletileri alabilmek oynadığı psikolojik oyun örneği kuramı somutlaştırmak adına oldukça yararlı bulunmaktadır.

Kuramın Senaryo Analizi kavramını somutlaştırmak adına filmde yer alan örnekler incelenmiştir. Senaryo ve yazgı temas iletileri vasıtasıyla gelişen kavramlar olarak bireyin karakter gelişimde ve davranışlarında önemli bir yere sahiptir. Senaryo büyük oranda çocukluk döneminde alınan iletilerle şekillenmektedir. Ancak kuram çerçevesinde uygulanan terapi sürecinde yazgının değişmesinin mümkün olduğunu görmekteyiz (Karahana ve Sardoğan,2020). Çocuk karakter İlyas'ın babasından aldığı gururlu olmaya ilişkin temas iletileri çocuğun davranışlarında net bir şekilde görülmektedir. Nihal karakterinin bağımsız ve özerk olmaya ilişkin isteği düşünüldüğünde, çocukluk yıllarından itibaren özerkliği desteklenmediği ve belki de helikopter ebeveynlik tarzı ile sürekli korunduğu ihtimali düşünülmektedir. Helikopter ebeveynlik, çocuklarıyla aşırı ilgili olma, onların yerine planlar yapma, mükemmeliyetçi olma gibi özelliklere sahip ebeveynliği ifade eden bir kavramdır (Yılmaz ve Büyükcebeci, 2019). Nihal'in çocuklukta itibaren helikopter ebeveynlik yoluyla aldığı temas iletilerinin ise Nihal'de özerklik isteğinin ortaya çıkmasının nedeni olabilir. Bu durumda Nihal başkalarına bağımlı olma ve başkalarının kontrolünde olması yazgısına karşı Nihal'in yardım derneği yoluyla özerklik ihtiyacını karşılamaya çalıştığı görülmektedir. Nihal aynı zamanda yardım bağışını eşinden gizli bir şekilde Hamdi Hoca'ya ve ailesine vermek istemekle adeta eşine bağımlı olma yazgısına meydan okumaktadır. Aynı durumu İsmail örneğinde de görmekteyiz. İsmail gurursuzluk ve yardıma muhtaç olma yazgısına meydan okuyarak Nihal'in verdiği parayı ateşe atarak yakmaktadır. Bireylerin yazgısı büyük oranda çocukluk yıllarında belirlenmekte ve birey aldığı temas iletilerini bu yazgiya göre değerlendirmektedir. Filmde belirtilen örnekler kuramın bu varsayımını gösterir niteliktedir.

Literatürde Transaksiyonel analiz kuramına göre yapılmış film analizi örnekleri görülmektedir. Bu kapsamda yapılan çalışmaların daha çok kuramın ego durumları ve transaksiyonlara ilişkin örnekler taşıdığı görülmektedir (Çelikel,2021; Zengin,2019). Bu anlamda çalışmanın kurama ait somutlaştırması zor kavramları anlamak adına literatüre katkı sağladığı düşünülmektedir. Eğitim uygulamalarında TA yaklaşımını tartışabilmek adına Kış Uykusu

filminde yer alan örneklerin kullanılabilceği düşünölmektedir. Nitel araştırma yöntemi ile yapılan bu çalışmada veriler incelenirken araştırmacıların bilgi, deneyim ve tutumlarının yorumlama kısmında belirgin olduğu göz ardı edilmemelidir. Farklı profesyonellerin filmde yer alan sahnelere ilişkin çıkarım ve yorumlarının değişiklik gösterebileceği unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Alisinanoğlu, F., & Köksal, A. (2000). Gençlerin ben durumları (ego state) ve empatik becerilerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 11-16.
- Akbağ, M., & Deniz, L. (2003). Öğretim elemanı ve öğretmen adaylarının birbirlerine yönelik algıları: Transaksiyonel analiz açısından bir değerlendirme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 3(2), 263-293. <https://doi.org/10.20488/sanattasarim.529225>
- Akkoyun, F. (2007). *Psikolojide işlemsel çözümlene yaklaşımı Transaksiyonel Analiz* (3.baskı). Nobel Yayın Dağıtım.
- Aslan, M. (2013). Gerçekçi sinema perspektifinden Nuri Bilge Ceylan'ın Koza, Kasaba ve Mayıs Sıkıntısı filmlerinin incelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (2), 157-174.
- Aydın, E. (2015). Transaksiyonel Analiz Terapisi. E.H. Türkçapar & E. Köroğlu (Eds.), *Psikoterapi yöntemleri-kuramlar ve uygulama yönergeleri* (2.baskı, s. 215-229). HYB Yayınları.
- Berne, E. (1961). *Transactional Analysis in psychotherapy: A Systematic individual and social psychiatry*. Grove Pres Inc.
- Berne, E. (1962). Classification of positions. *Transactional Analysis Bulletin*, 1(3), 23.
- Berne, E. (1964). *Games people play: The psychology of human relationships*. Grove Press.
- Berne, E. (1975). *What do you say after you say hello?* (19th ed.). Corgi.
- Ceylan, N.B. (Yönetmen). (2014). *Kış Uykusu* [Film]. NBC Film; Zeynofilm; Bredok Film Production; Memento Films.
- Corbetta, P. (2003). *Social research: Theory, methods and techniques*. SAGE Publications.
- Cornell, W.F. (2019). *At the interface of Transactional Analysis, psychoanalysis and body psychotherapy* (1st Ed.). Routledge.
- Corey, G. (2016). *Theory and practice of group counseling*. Brooks/Cole Publishing.
- Çelikel, B. (2021). Transaksiyonel Analiz yaklaşımı bağlamında bir film analizi: Ölü Ozanlar Derneği. *Sosyal Sağlık Dergisi*, 1 (1), 21-44 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosyalsaglik/issue/72460/1169666>
- Dökmen, Ü. (2004). *İletişim çatışmaları ve empati* (22. Baskı). Sistem Yayıncılık.
- Düşgör, B., Erbahar, A. & Sarı, A. S. (2021). Mazoşizm, melankoli ve aşk: Masumiyet ve Kader filmleri üzerine psikanalitik bir inceleme. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 8(1), 143-160. <https://doi.org/10.31682/ayna.790889>
- Forster, N. (1994). The analysis of company documentation. C. Cassell & G. Symon (Ed.), *Qualitative methods in organizational research, a practical guide* (p. 147-166). SAGE Publication.
- Geray, H. (2006). *Toplumsal araştırmalarda nicel ve nitel yöntemlere giriş iletişim alanından örneklerle*. Siyasal Kitabevi.
- Harris, T. A. (2017). *Ben Ok'im - Sen Ok'sin*. (H. Uğur, N. Sağlam & D. Akıncı, Çev.). İstanbul: Okuyan Us Yayınları (1967).
- Johnsson, R. (2011). *Transactional Analysis psychotherapy: Three methods describing a transactional analysis group therapy*. [Unpublished doctoral dissertation]. Lund University.
- Karahan, F., & Sardoğan, M. (2020). *Psikolojik danışma ve psikoterapide kuramlar* (6.Baskı). Nobel Kitabevi.
- Kaya, G. (2020). *Çalışanların benlik durumları ile yaratıcı davranış düzeyleri arasındaki ilişki: Gümrük çalışanları üzerine bir araştırma* [Yüksek Lisans Tezi] İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.

- Mellacqua, Z. (2021). *Transactional Analysis of schizophrenia* (1st Ed.). Routledge.
- Prigg, B. W. (1990). *Transactional Analysis: A viable approach for discussing human autonomy in fictional texts* (Publication No. 9107809) [Doctoral dissertation, Bowling Green State University]. ProQuest Dissertations Publishing,
- Seligman, L. & Reichenberg, L. (2015). *Theories of counseling and psychotherapy: Systems, strategies and skills* (4th Ed.). Pearson, Prentice Hall.
- Solomon, C. (2003). Transactional analysis theory: The basics. *Transactional Analysis Journal*, 33(1), 5- 22. <https://doi.org/10.1177/036215370303300103>
- Stewart, I. & Joines, V. (2022). *Günümüzde TA: Transaksiyonel Analiz'e yeni bir giriş* (F. Akkoyun. Çev.). Serbest Kitaplar.
- Strzelczyk, D. (2015). Transactional analysis as a method to test the quality of life of a family pedagogika. *Family Pedagogy*, 5(1), 27-38. <https://doi.org/10.1515/fampe-2015-0003>
- Tangolo, A. E. (2015). *Psychodynamic psychotherapy with Transactional Analysis* (A. Iozzelli & K. Jones, Trans). Karnac Books (2010).
- Widdowson, M. (2016). *Transactional Analysis for depression: A step-by-step treatment manual* (1st Ed.). Routledge.
- Yıldız, M. (2017). Yapısal Aile Terapisi'nin temel kavramlarıyla Gelin filminin incelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(12), 157-176. <https://doi.org/10.26466/opus.285054>
- Yılmaz H. (2019). İyi ebeveyn, çocuğu için her zaman her şeyi yapan ebeveyn değildir: Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutum Ölçeği (AHETÖ) geliştirme çalışması. *Journal of Early Childhood Studies*, 3(1), 3-30. <https://doi.org/10.24130/eccd-jecs.1967201931114>
- Zengin, E. (2019). Transaksiyonel Analiz Ego Durumlarının iletişime etkisi bağlamında "Ters Yüz" filminin analizi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 30-51.
- Zümbül, S. (2020). Transaksiyonel analiz terapisine kapsamlı bakış: Bir derleme çalışması. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 51-80.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Cinema contains various social and human elements. For this reason, several movies have been the subject of scientific articles and these movies have been evaluated according to various psychological theories (Düşgör et al., 2021; Yıldız, 2017). Films developed with a naturalistic approach deal with the lives of "ordinary" people in society (Aslan, 2013). Director Nuri Bilge Ceylan is a prime example of this, reflecting the thoughts, feelings, perceptions and lives of ordinary people. Especially, examples of Transactional Analysis Theory in the film Winter Sleep are notable.

Transactional Analysis (TA) theory was created by Eric Berne. The concepts of the theory are useful both for explaining human behavior and interpersonal communication. This theory is generally simple to understand because it has clear concepts.. However, some concepts of the theory are more difficult to understand. For this reason, it is thought that it would be useful to provide examples to understand the theory. In this context, this study aims to provide examples of TA in the movie Winter Sleep to clarify the theory for everyone.

Method

The study was conducted according to the qualitative research method and document analysis was used for data analysis. For the study, the scenes of the movie suitable for the Transactional Analysis approach were determined and these scenes were analyzed by two researchers. Appropriate examples in the scenes were added to the findings section with the consensus of the two researchers.

Results

The character Hamdi draws attention as someone who is constantly trying to protect his family, suggesting that the rules be followed to prevent harm, and it is seen that the character frequently uses the nurturing parental ego state. Aydın, the protagonist of the film, has a judgmental, guiding and critical attitude. However, he likes to give advice according to moral and social values. With these characteristics, Aydın's criticising parental ego state is clearly seen in the movie. After the 110th minute of the movie, Aydın says to his wife: "You don't know what gratitude is", "Stop the meetings without my knowledge...". His judgmental attitude is clearly seen in his sentences.

During the discussion with Aydın, who is an authority figure, Nihal is seen crying and resenting her husband. While Aydın was looking at the donation records, Nihal said, "Do as you wish. Take them all together. They are the only ones left in my life, you can have them too." In

these scenes, Nihal's adapted child ego state is seen. There are examples of complementary transactions throughout the movie. After the 67th minute of the movie, Nihal and Necla are seen talking.

Necla: Sometimes I can't help but wonder if breaking up was worse for both of us...

Nihal: Do you really think like that?

Necla: So. Maybe I'm just trying to figure out where I went wrong...

Nihal: Well, how many years has it been, Necla. If you still haven't found a mistake, maybe it's not your fault either. (Complementary Transaction/Adult-Adult)

In the 80th minute of the movie, examples of both non-complementary transaction and ulterior transactions are seen in the discussion scene of Necla and Aydın. Aydın and Necla, who write columns for the local newspaper, are in the study.

Necla: *Well, I don't think so in this case...*

Aydın: *In what case?*

Necla: *I guess I wouldn't have been so brave if I were you... About arguing in a newspaper column on subjects I don't know much about.* (Ulterior Transaction)

In the example above, Necla targets both the Adult and Child Ego State of Aydın. Aydın, on the other hand, answers Necla from the Adult Ego State.

Necla: *You are wasting your best years with works that are unclear, that have nothing to do with you. Aren't you tired of dealing with useless junk like an alchemist yet?... When the moon sees you like this, I get bored.*

Aydın: (angrily). *What do you say, Necla? Did you get up on the wrong side of the bed. As I pull back, you start to get out of hand immediately.* (Non-Complementary Transaction/ Parent-Parent)

Throughout the movie, Aydın's stimulus hunger is seen in his efforts to communicate with Nihal. In the 29th scene of the movie, Aydın's reading of a praising letter from a reader to his friend as well as calling his wife Nihal and reading it to her draws attention as an attempt to meet her emotional needs such as being noticed, approved, recognized and appreciated. At the 110th minute of the movie, Aydın realizes that the records he keeps regarding the donations collected by Nihal for the aid campaign are insufficient, and plays the game "now I've caught you". In the movie, it is seen that Aydın is in the "I'm OK, You're Not OK" and İsmail is in the "I'm not OK, you're not OK" life position.

The movie shows Nihal and Ismail's efforts to change their own destinies. It is thought that Nihal tried to change the destiny of "you are not strong" by giving the aid money Aydın gave to the tenant family. It is seen that İsmail tried to change his "in need of help" destiny by burning money.

Discussion & Conclusion

This study is expected to contribute to the literature in terms of assisting the understanding of concepts of the theory that are difficult to concretize. It is thought that the examples provided from the movie Winter Sleep can be used to discuss the TA approach in educational practices.